

MUUT NÄYTTEENOTTO- JA KÄSITTELYOHJEET

Näytteenotto seksuaalirikosepäilyissä (SERI)

Seksuaalirikosten selvittämisessä on laboratorion, hoitoyksikön ja poliisin yhteistyö tärkeää. Lääkäri ottaa uhrista oikeuslääketieteelliset näytteet ja häntä avustava hoitaja huolehtii näytteet oikein kirjattuina näytelaatikkoon tai -pussiin (=SERI-pakkaus). Pakkaus sinetöidään kiinni sinetöintiteipillä. Lisäksi voidaan ottaa pakastettavia näytteitä, jotka sinetöidään omaan pussiin.

Hoitoyksikkö antaa näytelaatikat suoraan poliisille, jos uhri on tehnyt rikosilmoituksen. Mikäli rikosilmoitusta ei tehdä, otetut näytteet säilytetään sairaalassa. Näytelaatikat viedään **laboratorion toimesta säilytykseen Y-näytteenoton takatilassa sijaitsevaan lukittuun kaappiin**. Pakastettavat näytteet viedään samassa tilassa olevaan lukittavaan pakastimeen. Laboratorion henkilökunnalla on pääsy kaappeihin henkilökohtaisella ILOQ-avaimella. ILOQ-avaimen käyttöä pystytään seuraamaan eli tarvittaessa saadaan selvitettyä, ketkä ovat kyseisillä kaapeilla käyneet. Mikäli uhri myöhemmin tekee rikosilmoituksen, luovuttaa laboratorio hoitoyksikön pyynnöstä näytelaatikat yksikölle, joka puolestaan luovuttaa laatikot eteenpäin poliisille. Näytteiden tuonti ja luovutus kuitataan "Säilytettävät seksuaalirikosepäily (SERI) näytteet" -lomakkeelle. Lomake on lukollisessa kaapissa. SERI-laatikoita voidaan säilyttää kaapeissa tarvittaessa 10 vuotta ja vakavissa rikostapauksissa jopa pidempään.

Laboratorion ottamat näytteet

Uhrista otettavat verikokeet:

1. Hoitoyksikkö tekee pyynnot Lifecareen. Näytteet tutkitaan laboratoriossa normaalisti.
 - Aina otetaan ns. 0-näytteet (S-TrpaAB, S-HBsAg, S-HBcAb, S-HBsAb, S-HCVAb, S-HIVAgAb, S-HCG-O ja CtGcNhO).
 - Lisäksi voidaan ottaa tapauskohtaisesti muita kokeita, esim. B-Myrkyt tai B-HuumL-O.
2. Poliisille otetaan näytteet, mikäli epäillään, että uhri on huumattu (**ns. tyrmäystippanäytteet**):
 - Hoitoyksiköstä tehdään **Pt-Näyte -pyyntö (8250)**, jonka laboratorio kuittaa atk:lle otetuksi.
 - Näytteeksi otetaan **10ml EDTA-verta** yhteen tai kahteen putkeen (tarvittaessa käy myös muu geeliton antikoagulanttia sisältävä putki, esim. fluoridisitraatti tai natriumfluoridi).
 - Uhrista otetaan myös virtsanäyte 10ml:n säilöntäaineettomaan putkeen.
 - Hoitoyksikkö luovuttaa näytteet poliisille, mikäli uhri on tehnyt rikosilmoituksen. Näytteet voidaan ottaa myös varalle ennen rikosilmoituksen tekemistä, tällöin näytteet säilytetään hoitoyksikössä tai pakataan säilytettävään SERI-pakkaukseen.

Verinäytteitä otettaessa näytteenottoa ei saa puhdistaa alkoholilla (puhdistukseen käy esim. vesi).

Myrkytysnäytteet

Alkoholit

Alkoholien tutkimista varten otetaan potilaasta yleisimmin verinäyte. Verinäytteitä otettaessa näytteenottoa **ei saa puhdistaa alkoholilla** (puhdistukseen käy esim. vesi).

Uhrista otetaan:

- 5 ml seerumiputki (punainen korkki)
 - näyte sentrifugoidaan ja erotellaan.

Määritys voidaan tehdä myös plasmasta, kokoverestä, mahanesteestä tai virtsasta.

Näyte säilytetään jääkaappilämpötilassa, suljetussa putkessa. Pidempi-aikainen säilytys pakastettuna.

Alihankintana tehtävä tutkimus voidaan lähettää huoneenlämpöisenä. Kiireellisten -Alko -näytteiden lähettämisestä on erillinen ohje, jonka mukaan toimitaan.

Myrkyt

Potilaasta voidaan ottaa verinäyte, virtsanäyte tai mahan sisältöä säilytettäväksi epäiltäessä myrkytystä.

NÄYTTEET TULEE KUITATA POTILASTIETOJÄRJESTELMÄÄN OTETUIKSI!

Uhrista otetaan:

- 2 x 10 ml seerumiputkeen (punainen korkki)
 - näytteet sentrifugoidaan, **ei erottelua, eikä putkia saa avata.**
 - säilytys 1 kk ajan jääkaappilämpötilassa mahdollisten jatkotutkimusten vuoksi.

Virtsanäytettä otetaan 10ml lisäaineettomaan putkeen. Mahansisältöä voidaan ottaa talteen kierrekannelliseen säilöntäaineettomaan näytepurkkiin. Sekä virtsa että mahan sisältö säilytetään sellaisenaan käsittelemättä kylmähuoneessa 1 kk ajan mahdollisten jatkotutkimusten varalta.

Mikäli näytteitä tarvitaan myrkyjen tutkimiseksi, on huomioitavaa, että näytteitä luovutetaan poliisille vain oikeusapupyynnön vastaan. Patologian laboratorio voi tarvittaessa hakea itse tarvitsemansa näytteet.

Eosinofiilit

Nenän limakalvolta

Näyte otetaan nenäoireiden aikana. Allergialääkkeiden käyttö keskeytetään n. kolme päivää ennen näytteen ottoa, ellei lääkäri toisin määrää.

Välineet:

Ohut vanupuikko tai pieni näytteenottoharja, mattapäinen objektilasi, nenätähystin, otsalamppu tai muu riittävä valaistus sekä nenäliinoja. Näytteenottajalla on suojakäsineet ja kasv suoja.

Esivalmistelu ja näytteenotto:

Asiakas istuu tuoliin niin että pää pysyy tukevasti paikoillaan. Objekttilasille kirjoitetaan tunnistetiedot ja otsa-lamppu fokusoidaan tutkimusestävyydelle.

Mikäli käytetään nenätähystintä, se kuljetetaan sieraimen n. 1 cm syvyyteen kärki ulkoseinään suunnattuna, samalla tukien etusormella poti-

laan poskea tai nenää vasten. Sierainta levitetään tähystimellä sieraimen ulkoseinään suunnattuna varoen nenän väliseinää. Vanupuikko tai harja ohjataan tähystimen läpi sieraimen ja otetaan näyte keski- ja alakuorikon alueelta kevyesti pyyhkien ilman hankausta kummastakin sieraimesta eri vanupuikolla. Poistetaan tähystin näytteenoton jälkeen terät avoimena. Molempien sierainten näyte sivellään samalle objektilla-sille vierekkäin varovasti yhdensuuntaisin vedoin vanupuikkoa pyörittäen. Näytteet ilmakeivataan ja toimitetaan patologian laboratorioon lähetyksoteloon pakattuna.

Ysköksestä

Välineet:

Kierrekannellinen näytepurkki, suljettava muovipussi

Esivalmistelu ja näytteenotto:

Näyte otetaan aamulla ennen ruokailua. Suu huuhdotaan vedellä ennen näytteenottoa ja näytteeksi otetaan syvältä hengitysteistä tullutta aamuysköstä, sylki ei kelpaa näytteeksi. Edustavan näytteen saamiseksi voi käyttää höyryhengitystä.

Näytepurkin kansi kiinnitetään huolellisesti ja näyte pakataan muovipussiin henkilötiedoilla ja näytteenottoajalla varustettuna. Näyte toimitetaan patologian laboratorioon mahdollisimman pian, kuljetus huoneenlämpöisenä.

Ulostenäytteet

Hemoglobiini ulosteesta

Välineet:

Näyteputkia (3 kpl), suljettava muovipussi ja nimitarrat

Esivalmistelu ja näytteenotto:

Ennen näytteenottoa ei tarvitse noudattaa erityisruokavaliota. Näyte otetaan kolmena perättäisenä päivänä. Ulostenäyte otetaan esim. kertakäyttöastiaan tai puhtaalle paperille. Näyteputken korkkiin kiinnitettyä näytteenottotikku työnnetään ulosteessa eri kohtiin n. neljä kertaa. Näytteen määrä on sopiva, kun tikun päässä olevat kierteiset urat sisältävät ulostetta. Korkki laitetaan takaisin näytteenottoputkeen ja putkea ravistellaan huolellisesti. Näyteputkeen kiinnitetään potilaan tunnistetarra, näytteenottoaika ja pakataan suljettavaan muovipussiin. Näytteet säilyvät viisi vuorokautta jääkaappilämpötilassa ja ne voidaan toimittaa laboratorioon huoneenlämpöisenä.

Alihankintana tehtävät kemialliset ulostemääritykset

Alihankintana tehtävien kemian ulostetutkimusten tekopaikka löytyy LifeCare -järjestelmän tutkimusrekisteristä kohdasta Tekopaikat ja viitearvot. Oletustekopaikka on tähdellä merkittynä.

Ajantasalla oleva tutkimuksen tekopaikka näkyy myös tutkimuspyyntötarrassa. Näiden tutkimusten käsittely- ja lähetysohjeet voi katsoa ko. laboratorion nettiversiona olevasta ohjekirjasta.

Mikrobiologiset ulostenäytteet (esim. Ulosteviljelyt, *Ci.difficile*, kihomato- ja parasiittinäytteet)

Ulostenäytteiden ottamiseen liittyvä tarkempi ohjeistus löytyy mikrobiologian ohjekirjasta osoitteesta:

http://www.epshp.fi/ammattilaiselle_ja_opiskelijalle/ammattilaiselle/kiininen_kemia_ja_mikrobiologia/laboratorio_ohjekirja/kliinisen_mikrobiologian_ohjekirja

Nielunäytteet

Streptococcus pyogenes (A), antigeenin osoitusko

Välineet:

Puulasta, Dacron -näytteenottotikku ja suojakäsineet. Määritys tehdään kliinisen kemian laboratoriossa.

Näytteenotto:

1. Käsien desinfiointi ja suojakäsineiden käyttö
2. Kieli painetaan puulastalla alas ja nielurisojen pinnasta hangataan eritettä mahdollisimman runsaasti Dacron -tikkuun (ei hiili- eikä pumpulitikku). Tikulla ei saa koskea suun tai posken limakalvoja.

Näyte toimitetaan välittömästi laboratorioon näyte-pakkauksessa tai steriilissä putkessa. Tarvittaessa näytettä voidaan säilyttää kuivassa ja puhtaassa putkessa 3 vrk.

Streptococcus, viljely nielusta (nieluviljely)

Nieluviljelynäytteen ottamiseen ja säilyttämiseen liittyvä ajantasalla oleva ohjeistus löytyy kliinisen mikrobiologian ohjekirjasta osoitteesta:

http://www.epshp.fi/ammattilaiselle_ja_opiskelijalle/ammattilaiselle/kiininen_kemia_ja_mikrobiologia/laboratorio_ohjekirja/kliinisen_mikrobiologian_ohjekirja

MRSA -viljelynäytteet

Staphylococcus aureus, metisilliiniresistentti (MRSA), viljely

MRSA -viljelynäytteiden ottamiseen ja säilyttämiseen liittyvä ajantasalla oleva ohjeistus löytyy kliinisen mikrobiologian ohjekirjasta osoitteesta:

http://www.epshp.fi/ammattilaiselle_ja_opiskelijalle/ammattilaiselle/kiininen_kemia_ja_mikrobiologia/laboratorio_ohjekirja/kliinisen_mikrobiologian_ohjekirja

Sieni-näytteet

Sieni-näytteiden (viljely /värjäys jne.) ottamiseen ja säilyttämiseen liittyvä ajantasalla oleva ohjeistus löytyy mikrobiologian ohjekirjasta osoitteesta:

http://www.epshp.fi/ammattilaiselle_ja_opiskelijalle/ammattilaiselle/kiininen_kemia_ja_mikrobiologia/laboratorio_ohjekirja/kliinisen_mikrobiologian_ohjekirja

Virtsan ja ysköksen irtosolututkimus

Patologian laboratoriossa tehtävien virtsan ja ysköksen irtosolututkimusten näytteenottoon, käsittelyyn ja säilytykseen löytyvät tarkat ohjeet patologian toimintayksikön ohjekirjasta osoitteesta:

http://www.epshp.fi/potilaalle_ja_laheiselle/laboratorio_naytteenotto_ohjeet_potilaalle

Vastuuhenkilöt Osastonhoitaja

Korvaa ohjeen Muut näytteenotto- ja käsittelyohjeet versio 1.2.

Muutokset Versio 1.1: Ohjeen päivitys

Versio 1.2: Ohjeen päivitys. Tarkennettu otettavia näytteitä väkisinmakaamis- ja inestitapauksissa. Lisätty viittaukset MRSA -viljelynäytteenottoon sekä Ps-Str-Vi -näytteenottoon.

Versio 1.3: Päivitetty Myrkyt-ohjetta ja nettisivujen osoitteet, poistettu ulosteen transferrini ohjeesta. Muutettu otsikko "Näytteenotto epäilyissä väkisinmakaamis- ja inestitapauksissa" otsikoksi "Näytteenotto seksuaalirikosepäilyissä (SERI)". Kappaleen sisältö muutettu vastaamaan nykyistä näytteenotto ja näytteiden säilytys käytäntöä. Muutettu näytteenotto tyrmäystippatutkimuksia varten, hoitoyksikkö luovuttaa otetut putket poliisille.

Versio 1.4 Tarkennettu kohtaa Näytteenotto seksuaalirikosepäilyissä (SERI). Lisätty väliotsikko Laboratorion ottamat näytteet ja yhdistetty näytteenotto tyrmäystippatutkimuksia varten tähän kappaleeseen.